לקוטי אמרים
— תניא —

פרק נא

כדי לבאר תיבת „לעשותו״ שבפסוק „כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו״, אשר מהסיום בתיבת „לעשותו״ משמע שתכלית הכל היא „לעשותו״, קיום מצוות מעשיות — התחיל אדה״ז לבאר בפרק ל״ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות, ותכלית עבודת האדם, היא להמשיך אלקות בעולם, ולעשות את העולם דירה לו ית׳.

ועל כך הביא שם אדה״ז את לשון ה„ינוקא״ בזהר: „לא יהך בר נש בגילויא דרישא ארבע אמות, מאי טעמא, דשכינתא שריא על רישי׳ .. לנדע דההוא נהורא דאדליק על רישי׳ אצטריך למשחא, בגין דגופא דבר נש איהו פתילה .. נהורא דבראשו אצטריך למשחא, ואינון עובדאן טבאן״ [לא ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראש, מטעם שהשכינה שורה על ראשו .. עליו לדעת שאותו האור הדולק על ראשו צריך לשמן (כדי להיאחז בפתילה), לפי שגוף האדם הוא פתילה (לאור השכינה) .. האור שעל ראשו צריך לשמן, שהוא מעשים טובים]. וביאר אדה״ז, שהטעם ש„אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע״י מעשים טובים דוקא, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלוקה ממעל, להיות היא כשמן לפתילה״, הוא לפי ש„נשמת האדם, אפילו הוא צדיק גמור .. אינה בטילה במציאות לגמרי, ליבטל וליכלל באור ה׳ ממש, להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור, רק הוא דבר בפני עצמו״, ולכן אינה יכולה לשמש כשמן לאור השכינה, כי ענין השמן הוא שהוא נכלל לגמרי באור. ודוקא „מעשים טובים״, דהיינו מצוות מעשיות, שהן רצונו ית׳ (שהרי הקב״ה רוצה שהאדם יעשה את המצוה), והרי רצונו וחכמתו ית׳ והקב״ה עצמו חד הם — בכחם להיות שמן לאור זה. ונמצא, שהפתילה שבה נאחז אור השכינה שעל ראש האדם היא הגוף, והמעשים הטובים הם השמן לאור זה. ועוד ביאר אדה״ז, שעל־ידי לימוד התורה נמשך אור השכינה על הנשמה, שהיא הנפש האלקית, עם שני לבושי׳ — המחשבה והדיבור, שכולם נכללים באור ה׳ ומתייחדים עמו ביחוד גמור; אבל כדי להמשיך את האור ואת השראת השכינה גם על הנפש החיונית ועל הגוף — הרי זה דוקא על־ידי מצוות מעשיות, שקיומן הוא דוקא על־ידי הנפש החיונית והגוף. והוסיף וביאר, שהמצוות המעשיות הן תכלית כל סדר ההשתלשלות, כדי להמשיך אלקות בעולם. בהמשך לזה ביאר אדה״ז את ענין **כוונת** המצוות, היינו שכדי שקיום המצוות המעשיות יהי׳ כדבעי, מתוך חיות ונשמה, הרי זה על־ידי יראת ה׳ ואהבת ה׳; וביאר אופנים שונים ביראת ה׳ ואהבת ה׳, שבהם יכול האדם לקיים את המצוות.

ובפרק זה יוסיף אדה״ז ביאור בלשון ה„ינוקא״ הנ״ל „ההוא נהורא .. אצטריך למשחא״ (אור השכינה צריך לשמן): „שמן״ מורה בכל מקום על ענין החכמה, ואילו כאן מסיק ה„ינוקא״ שהשמן „אינון עובדאן טבאן״ (מעשים טובים), כלומר מצוות מעשיות; ולכאורה — מהי שייכותן של מצוות מעשיות לשמן, שענינו חכמה? כדי לבאר זאת יבאר אדה״ז את ענין השראת השכינה, ויסיק שהמצוות המעשיות נמשכות מהחכמה, ולכן הן הן ה„שמן״ שאור השכינה צריך לו כדי להיאחז ב„פתילה״, דהיינו בגוף האדם.

ליקוטי אמרים

◆◇ פרק נא והנה לתוספת ביאור לשון הינוקא דלעיל צריך לבאר תחלה להבין קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית ק"ק וכן כל מקום השראת השכינה מה ענינו הלא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה. אך הענין כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה שכמו שנשמת האדם היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו ואעפ"כ עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חות

והנה, לתוספת ביאור לשון הינוקא דלעיל — „ההוא נהורא דאדליק על רישי׳ אצטריך למשחא", שאור השכינה השורה על האדם צריך לשמן, ומסיים ה„ינוקא", שה„שמן" הוא „עובדאן טבאן", מעשים טובים — דלכאורה אינו מובן: מה שייכותם של מעשים טובים לשמן, שענינו חכמה? **צריך לבאר תחלה, להבין קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית קדשי קדשים** — שמפני השראת השכינה שבו חלים בו דינים מיוחדים, **וכן כל מקום** שנאמר שיש בו **השראת השכינה, מה ענינו** — מהו ענין השראת השכינה המיוחד למקום זה, עד שנאמר עליו ביחוד שיש בו השראת השכינה? **הלא מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה** — אין שום מקום פנוי ממנו ית׳, ואם־כן, מהו הענין שנאמר על מקום פלוני שדוקא בו ישנה השראת השכינה — והרי הקב"ה נמצא בכל מקום?

ולזה יבאר אדה"ז, שענין השראת השכינה הוא התגלות מדרגת האלקות הנקראת „שכינה"; כי אף שהקב"ה נמצא בכל מקום, הרי מציאותו היא בהעלם ואינה בהתגלות, והשראת השכינה פירושה שבמקום פלוני השכינה היא בהתגלות. וזהו שמבאר להלן: **אך הענין, כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה** — הבנת האלקות שבעולם היא מתוך נפש האדם; ממה שהאדם רואה בנפשו ביחס לגופו — יכול הוא להבין איך הם הדברים באלקות ביחס לעולם: **שכמו שנשמת האדם היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף, מראשו** (המקום הגבוה ביותר בגופו) **ועד רגלו** (המקום הנמוך ביותר בגופו) — את כל האברים ממלאה הנשמה, כלומר: הנשמה נמצאת בכולם, ואין שום אבר או חלק בגוף שהנשמה אינה ממלאה אותו, אלא היא נמצאת בכל הגוף; **ואעפ"כ עיקר משכנה** (בפנימיות) **והשראתה** (בבחינת „מקיפים") **היא במוחו, ומהמוח מתפשטת לכל האברים** — התפשטות שהיא בשווה בכל האברים, דהיינו עצם היותם חיים, והיא בחינת אור; ועוד ענין — **כל אבר מקבל ממנה** (מהנשמה) סוג מיוחד של **חיות**

הינוקא: **זח"ג קפז, א.** דלעיל: **פל"ה.** צריך לבאר תחלה כו׳: **ראה גם לקו"ת אמור לד, ב**[1]. ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית ק"ק: **ראה גם לקו"ת שה"ש ח, ב**[2]. מלא כל הארץ כבודו: **ישעי׳ ו, ג.** ולית אתר פנוי מיניה: **תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). לעיל פכ"א. וש"נ.** ומבשרי אחזה אלוה: **איוב יט, כו.** עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח מתפשטת לכל האברים: **ראה תו"א ר"פ תרומה**[3]. **ויקהל פח, ד**[4].

1) ושם: „ארז"ל צמצם שכינתו בין שני בדי הארון, דלכאורה אינו מובן .. הלא לית אתר פנוי מיני׳ ומלא כל הארץ כבודו, את השמים ואת הארץ אני מלא, ופי׳ המגיד נ"ע כי הנה בכל העולם .. הוא בבחי׳ העלם .. רק בין בדי הארון הי׳ אורו יתברך מתגלה בבחינת גילוי וכו׳". 2) ושם: „כשיורדת המל׳ בבריאה נקראת בלשון הגמרא והתרגום אונקלוס בשם שכינה, ששוכן בהיכל קדשי קדשים שהי׳ שורה שם בחי׳ אלקות כמבואר בסש"ב פנ"ג, ושם [בהיכל ק"ק דבי"ע וכן בהיכל ק"ק שבביהמ"ק] שייך לשון שכינה, משא"כ בהיותה באצי׳ לא שייך לשון שכינה". 3) ושם: „כתיב הוי׳ בחכ׳ היינו שגילוי הארה זו שהוא בחי׳ שם הוי׳ .. הוא בבחי׳ חכמה וע"י החכמה נמשך אא"ס ב"ה בכל הט"ס .. כי הוא כמו עד"מ בהתפשטות והמשכת אור וחיות מהנשמה בגוף, שגילוי כללות החיות הנמשך מהנשמה מאיר ומתלבש במוחין שבראש, וע"י המוחין נמשך אח"כ הארה לכל אבר כפי מזגו ותכונתו השייך לו, וכמבואר בתניא (פנ"א), נמצא המוחין הם כללות החיות של האדם, כך הוא עד"מ למעלה שגילוי כללות האור מא"ס ב"ה נמשך ומתלבש בחכמה, וע"י החכמה נמשך ומתלבש האור בכל הט"ס". 4) ושם: „שהחיות מתלבש בכל אבר לפי מזגו ותכונתו, דהיינו שכללות גילוי חיות הנשמה היא במוחין, ומשם נמשך הארה לכל כלי ואבר כפי בחינתו, בעין נמשך

א. שכמו שנשמת האדם כו׳: להבא לקמן — להעיר מזח"ג רנז, ב[1].

(כ"ק אדמו"ר[2])

ב. שכמו שנשמת האדם .. כולה עצם אחד רוחני פשוט .. רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה .. לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם .. שעיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים .. וככה ממש עד"מ .. מהותו ועצמותו של א"ס ב"ה שוה בעליונים ותחתונים .. וההבדל שבין עולמו׳

1) ושם (ברע"מ): „ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא. ומה רבון עלמין לית לי׳ שם ידיע ולא אתר ידיע אלא בכל סטרא שולטנותי׳, אוף הכי לית לה לנשמתא שם ידיע ולא אתר ידיע בכל גופא, אלא בכל סטר שולטנותה ולית אבר פנוי מינה, ובגין דא לית לרשמא לה בחד אתר, דאי לאו הא חסר שולטנותא בשאר אברים כו׳". **2)** „שיעורים

◆◇ **פרק נא** שנה פשוטה: **כג אייר.** שנה מעוברת: **כד אייר**

עליונים ותחתונים הוא מצד המשכת החיות אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר בבחי' גילוי מההעלם כו': איתא בע"ח[3] שבחי' הכתר היא הממוצע בין המאציל לנאצלים, ויש בו מ„בחינה היותר אחרונה שבא"ס".

והכוונה בענין „בחינה אחרונה שבא"ס" היא (לא על כללות האור והזיו, שגם עליו יתכן לומר שהוא בחינה אחרונה שבא"ס, אלא) על בחינה היותר אחרונה שבאור עצמו. וכנודע[4] שמתחלה הי' צמצום בהאור, ואח"כ נמשך מאוא"ס רק קו וחוט לבד, והקו הוא הנקרא בחינה אחרונה לגבי האור[5]. ומהקו הוא שנמשך להיות בחי' עתיק דאצילות, ובחי' עתיק נמשך ומתלבש בבחי' א"א, שהוא שורש ומקור הנאצלים.

וזהו מה שהכתר נקרא ממוצע בין המאציל לנאצלים, היינו שהמשכת והתלבשות הארת אור א"ס בכלים דעשר ספירות דאצילות היא ע"י שמתחלה נמשכת ומתלבשת בחי' תחתונה שבאור בשורש הע"ס, דהיינו בבחי' א"א, שהיא הבחינה שבכתר הנקראת שורש הנאצלים, שגבהה מעלתו לאין קץ מבחי' פרטי הע"ס, וגם כוללן יחד. ועי"ז נמשכת אח"כ הארה מבחינה זו להתלבש בכל פרטי הכלים דע"ס, לכל כלי כפי ערכו.

ועפ"ז יובנו המשל והנמשל שבתניא כאן בדרך נפלאה יותר לאין קץ[6].

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[7])

ג. יש לבאר הכוונה בדברי הצ"צ הנ"ל, שהנמשל דכחות הכלולים בנפש הו"ע עשר ספירות הגנוזות (בחי' עתיק דא"ק[8]), ששם כלולות הע"ס באוא"ס הבל"ג, שענין התכללות זו הו"ע ההשערה, שאוא"ס הבלי גבול שיער בעצמו ההמשכה שבבחי' גבול[9], והשערה זו (בחי' עלות הרצון) היא „בחינה היותר אחרונה שבאוא"ס" (וי"ל שהיא בחי' מלכות דא"ס). ומזה נמשך הקו שמתלבש בבחי' אריך דכללות העולמות, דהיינו בחי' א"ק[10].

(כ"ק אדמו"ר מוהורש"ב[11])

ד. נשמת האדם היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו: אפילו צפרני הרגל[12], וכ"ש הרגל עצמה.

(כ"ק אדמו"ר מוהורש"ב[13])

ה. נשמת האדם .. עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח מתפשטת לכל האברים .. ואפילו הלב מקבל מהמוח: צ"ע מהמבואר במ"א[14] שהלב הוא עיקר כללות החי, ולכן בו היא השראת עצמות הנפש[15] (והו"ע נקודת הלב המבואר בתו"א ד"ה זכור וביאורו[16]).

וי"ל שהמבואר בתניא כאן הו"ע כללות הארת הנפש של החיות, אבל התקשרות עצם הנשמה היא בלב (כמ"ש בתו"א שם).

(כ"ק אדמו"ר מוהורש"ב[17])

ו. ראה לעיל פ"ט אות ג.

ז. מראשו ועד רגלו: אפשר שצ"ל „רגליו", כדמצינו בכתוב[18].

(כ"ק אדמו"ר[19])

ח. משכנה והשראתה: משכנה — בפנימיות, והשראתה — מקיפים[20].

(כ"ק אדמו"ר[21])

ט. ומהמוח מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו: היינו

בספר התניא" ע' 699 הערה 2. **3)** שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. **4)** ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב. **5)** ראה גם תו"א מג"א צא, ג. לקו"ת בהעלותך לו, א. **6)** וראה ע"ח שער ט (שער שבירת הכלים) רפ"ו: „ולעילא מגלגלתא דילי' (דא"ק) יש בו דוגמא בחינת עתיק דאצילות". וראה מ"ש בזה בביאור ע"פ מוצאיהם למסעיהם (לקו"ת מסעי צה, ב). **7)** הגהה בלקו"ת שה"ש ח, ב. **8)** ראה המשך תער"ב ספט"ו (ח"א ע' לג). **9)** ראה שם פט"ז (שם ע' לד) שזהו ענין צור שבו שרשי ההויות (לקו"ת אחרי כו, ג). **10)** לכאורה הכוונה — שלכן ביאור זה הוא „בדרך נפלאה יותר לאין קץ" מהמבואר בתניא (בפרקין ולקמן פנ"ב), כי בתניא הנמשל דראשית הגילוי מכחות הכלולים בנפש הוא בחי' מלכות דאצי', ואילו לפי ביאור זה הנמשל דראשית הגילוי הוא בחי' המשכת הקו, שהוא מדריגה „נפלאה יותר לאין קץ" מבחי' מלכות דאצי' (המו"ל). וראה גם לקמן אות כז. **11)** המשך תער"ב ספכ"ז (שם ס"ע נז ואילך). **12)** ראה לעיל פ"ב. **13)** סה"מ עזר"ת ע' קכו. **14)** רשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ממענה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מקיץ תרנ"ט (כתי"ק כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ עם הגהות בכתי"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב — נדפסה בחלקה באגרות־קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"ג ס"ע נג ואילך. **15)** ולכן הלב רואה אמיתיות הדבר כמו שהוא, בלי העלם דבר, וגם דבר המושכל בשכל שבמוח — עיקר הרגשת עצם הדבר היא בלב דוקא [כמ"ש (קהלת א, טז) „ולבי ראה הרבה חכמה", ואיתא ע"ז בזהר (ח"ב קטז, ב) „בעין השכל דלבך את חזי בכולא כו'"], כי עצם הנפש היא למעלה מהתחלקות כחות פרטיים, ולכן היא רואה את מהות הדבר שלמעלה מהתחלקות הפרטים. **16)** תצוה פד, סע"א (ושם: „הלב הוא משכן וכלי קיבול לרוח החיים העיקרי, שמקור החיים וכללותו נמשך אל הלב אל תוכו, ומתוכו מתפשט בכל הגוף, ובו ועל ידו סובב הולך רוח החיים בכל הגוף .. היא היא נקודת הלב ממש .. והיא היא בחי' עצמות הנפש ומהותה"). שם פה, סע"א (ושם: „לב .. הוא עיקר החיות, והוא בנפש למטה בחי' נקודת הלב ממש שהוא עצמיות מהות הנפש"). וראה גם לקו"ת תצא לו, א. שם, סע"ג ואילך. **17)** הגהה ברשימה הנ"ל הערה 14. **18)** תזריע יג, יב. **19)** „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". „הערות ותיקונים בדרך אפשר". **20)** ראה לקמן הערה 69 — ביאור החילוק בין ב' הלשונות באופן אחר. **21)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק).

ליקוטי אמרים

וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאזן לשמוע והפה לדבר והרגלים להלוך כנראה בחוש שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות אותם. והנה אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי

כל הקורות אותם: **ע"ד לשון הכתוב – מקץ מב, כט.** אין שינוי קבלת הכחות .. מן הנשמה מצד עצמה ומהותה: **ראה גם לקו"ת בהר מא, ג**[5]**. מב, א**[6]**.**

ומתלבש כח הראי', ובאוזן נמשך ומתלבש כח השמיעה, וכח המעשה נמשך ומתלבש בידים, עד כח ההילוך שנמשך ומתלבש ברגלים, נמצא האור והחיות מאיר ומתלבש בכל כלי לפי בחינתו ומהותו. ועל כן בהמוחין מאיר הארה וחיות יותר גדול, מפני שהכלי מזוכך ונעלה יותר, ע"כ יכול לקבל הארה יותר גדולה והיא גילוי השכל והמחשבה, משא"כ בידים אין הכלי יכול לקבל בחי' גילוי זה, לכן אין נמשך ומתלבש בהם רק גילוי כח המעשה. ואעפ"כ יש בהם הארה יותר גדולה מבכח הנמשך ומלובש ברגלים, שאין בהם רק כח ההילוך, משא"כ ביד יוכל לעשות כל מלאכת מחשבת ולכתוב דברי חכמה. הרי שהשכל אע"פ שאינו מלובש בגילוי ביד נמשך הוא ומתגלה ע"י אמצעות כח המעשה שבידים, משא"כ בכח ההילוך שברגל אין שייך בו המשכה זו .. וכ"ז מפני שהחיות נמשך ומתלבש בכל אבר לפי ערכו ותכונתו כו'". 5) ושם: „האור והחיות המתפשט מהנשמה בהגוף, דהיינו החיות המתפשט בכל רמ"ח איברי הגוף, אין זה מהות ועצמות הנשמה ממש אלא רק בחי' גילוי והארה ממנו, וכמ"ש בסש"ב פנ"א". 6) ושם: „מה שהנשמה מחי' את הגוף, שהחיות המלובש ברמ"ח איברי הגוף שהן חיים מן הנשמה, כח הראי' בעין וכח השמיעה באוזן כו', אין זה חלק מעצמות הנשמה ממש, אלא שהוא בחי' גילוי והארה מהנשמה, כי לפי שהיא בעצמה נשמת רוח חיים ע"כ בהתלבשותה בגוף היא מחי' את הגוף, וחיות זה שהגוף חי ממנה הוא כמו בחי' הארה ממנה ואין מעצמותה ממש (וכמ"ש בסש"ב פנ"א)".

לפי מזגו ותכונתו (לאבר) – ולא שהשינוי בין הכחות נעשה על־ידי האבר עצמו, כמו הגוון הנראה במים כשהם נמצאים בכלי זכוכית צבוע, שהוא רק בזכוכית ולא במים עצמם. ולדוגמא: **העין** מקבלת מהנשמה חיות וכח **לראות** – לפי שכח הראי' הוא לפי מזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא עשוי כדבר מלוטש, המסוגל לראי', **והאזן** מקבלת חיות וכח **לשמוע, והפה לדבר, והרגלים להלוך.** ומביא אדה"ז ראי' לזה שהשינוי שבין הכחות ישנו כבר במקור החיות במוח, ולא נעשה רק מצד האברים: **כנראה בחוש, שבמוח מרגיש** האדם את **כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות אותם** – כל זאת מרגיש האדם במוחו, ובאופן שההרגשה שבמוח משתנית לפי סוג הכח והאבר שממנו היא באה; ואילולא היו הכחות חלוקים זה מזה מצד עצמם, אלא היו חלוקים רק מצד האברים (כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה), ואילו הנשמה שבמוח היתה פשוטה בתכלית, ולא היתה בגדר התחלקות כלל – הרי כשהמוח הי' מרגיש בעצמו את הנפעל באברים, לא הי' שינוי בין ההרגשות הבאות מהעין להרגשות הבאות מהאוזן, שהרי ההרגשות עלו כבר מהאברים למוח (כשם שבמים הנלקחים מהזכוכית הצבועה, אין שינוי בין מים הנלקחים מכלי לבן למים הנלקחים מכלי אדום), והנשמה שבמוח הרי אינה בגדר התחלקות. ולכן בהכרח לומר שהכחות חלוקים זה מזה עוד קודם שנמשכו בפועל ממש מהנשמה לאברים.

ועתה יפרש אדה"ז באיזה „מקום" ומדרגה בנשמה מתחיל השינוי וההתחלקות בין הכחות: **והנה, אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף** – מה שכל אבר מקבל את החיות והכח מהנשמה באופן שונה, אין זה **מן הנשמה מצד עצמה**

שישנם שני ענינים: (א) „ומהמוח מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא בשוה **בכל האברים, דהיינו מה שהם חיים, שהוא בחי'** אור[22]**; (ב) ועוד ענין – „וכל אבר מקבל ממנה** חיות וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו", **היינו שגם בחי'** חיות וכח[22]**, שהוא** שונה **בכל אחד מהאברים, גם הוא בא „ממנה", מהנשמה** (ולא **שהשינוי נעשה ע"י האבר, כגוון הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע).**

(כ"ק אדמו"ר[23])

י. העין לראות והאזן לשמוע והפה לדבר והרגלים להלוך: הא דלא קחשיב חוטם להריח – אולי י"ל שהוא מפני שבחוטם נמצאת כללות הנשמה כולה ולא רק כח פרטי בלבד, כמ"ש[24] „ויפח באפיו נשמת חיים", וכמאמר[25] „עד היכן הוא בודק, עד חוטמו". וכן הריח שבחוטם שייך לנשמה עצמה, כמאמר[26] „איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו .. זה הריח".

(מוהרלו"צ אבי כ"ק אדמו"ר[27])

יא. יש לבאר הטעם שפירט ד' ענינים אלו דוקא – לפי שמהם מסתעפים ג' הענינים ד„פיך", „לבבך" ו„לעשותו", מחשבה דיבור ומעשה: ראי' ושמיעה („העין לראות והאזן לשמוע") – מעוררים המחשבה, **והם חכמה ובינה כמו שבאים** בהתחלקות **האברים; „והפה לדבר" – בחי'** דיבור; **„והרגלים להלוך" – תכלית** העשי' **והירידה (ולכן לא**

22) ראה לקמן אות לט. וש"נ. **23)** הגהות לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסו (בחלקן) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 699 ואילך הערות 3-4. **24)** בראשית ב, ז. **25)** יומא פה, א (וראה פרש"י שם). **26)** ברכות מג, ב. **27)** לקוטי לוי"צ לתניא ע' כג.

נקט ידים, כי אף שגם הם בחי' מעשה, מ"מ אינם תכלית הירידה שבמעשה).

(כ"ק אדמו"ר[28])

יב. כנראה בחוש שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים כו': כוונתו להביא ראי' שהכחות שבאברים מחולקים מצד עצמם (ולא רק מצד האברים, בדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) – שאם לא היו מחולקים מצד עצמם, אזי כשהמוח מרגיש בעצמו את הנפעל באברים, לא היו ההרגשות שבמוח מהנפעל באברים משונות זו מזו, ולא הי' שינוי בהרגשות אם הן באות מן העין או מן האוזן, כיון שכבר עלו משם למוח (וכמו שהמים, כשנלקחים מן הזכוכית הצבועה, אין בהם שינוי בין הנלקחים מכלי לבן ובין הנלקחים מכלי אדום).

וגם את"ל שהשינוי שנעשה ע"י האבר בהכח שנמשך בו נקנה בהכח (וכמו חתיכת כסף שעשאוה כלי) – מ"מ, אם לא היתה הנשמה שבמוח בגדר התחלקות כלל (גם לא באופן שכלולה בה), הרי גם בעליית הנפעל אל המוח לא היו התחלקות ושינוי בין הרגשת הקורה ונפעל בעין להרגשת הקורה ונפעל באוזן וכו', כיון שהנשמה שבמוח היא פשוטה בתכלית.

וכל הנ"ל מכריח לומר שהכחות משונים זה מזה עוד קודם שנמשכו מהנשמה באברים בפועל ממש[29].

ועתה, לאחר שהוכיח שהשינוי וההתחלקות ישנם כבר בנשמה – מפרש באיזה "מקום" בנשמה מתחילים השינוי וההתחלקות: "והנה אין שינוי .. מצד עצמה ומהותה .. רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה וכו'".

(כ"ק אדמו"ר[30])

יג. **אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף מן הנשמה .. שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי' שונים .. אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט .. רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה כו'**: היינו שעצם הנפש מושללת מגדר הכוחות שלה גם כמו שהם כלולים בעצם הנפש [וכמבואר במק"א[31] ע"פ מארז"ל[32] "חמשה שמות נקראו לה, נפש רוח נשמה חי' יחידה", היינו שה' מדרגות נרנח"י הם רק שמות הנפש ולא עצמותה, ומובן מזה שעצם הנפש הוא למעלה גם מבחי' יחידה], אלא היא בבחי' פשיטות לגמרי.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[33])

יד. **אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף מן הנשמה .. שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי' שונים .. אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט .. רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה .. לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ"ח אברין .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי לו כפי מזגו כו'**: ומ"מ מובן שהארה זו מחיות הנפש, שהיא הכח והחיות שבכל אבר מרמ"ח האברים, מתאחדת עם עצמות הנפש והיו לאחדים ממש, שהנפש היא המשכלת בשכל שבמוח והיא המדברת כו'[34], שהרי בהסתלק הנפש מהגוף מסתלקים כל הכחות שהיו נמשכים ממנה באברים.

(כ"ק אדמו"ר הזקן[35])

טו. **אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי' שונים .. רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ"ח אברין ושס"ה גידין שבגוף**: כלומר: החיות שרמ"ח אברי הגוף (וכל הכחות שבהם – ראי' ושמיעה וכו') חיים מן הנפש היא רק בחי' גילוי והארה הנמשך ומתגלה מהנפש [דמפני שהיא נשמת רוח חיים, הרי בהתלבשותה בגוף, שהוא כלי לקבל החיות ממנה, יחי' גם הוא ממנה], ולא שזהו עצמותה.

וזהו החילוק בין בחי' נפש לבחי' נשמה[36], שהנפש היא התפשטות החיות המתפשטת מן הנשמה להאיר בתוך הגוף ולהחיותו, והמקור שממנו נמשכת הארה והמשכה זו נקרא נשמה.

ולכן הקטן כשנולד עדיין אין לו שכל, אף שהנשמה ישנה בו, מפני שאז הנפש המתפשטת מהנשמה להתלבש בראש ובאברים אינה מאירה בשלמות אור השכל, מחמת העדר הכלי לקבל אור השכל, אלא היא בבחי' קטנות מאד, ואח"כ הולך ומתרבה מדי יום ביומו[37] (כמ"ש[38] "ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה"), עד שכשהוא גדול מתפשטת בו

---

28) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה (בחלקה) ב"שיעורים בספר התניא" ע' 700 הערה 5. **29)** אבל אין הכרח לזה מעצם השינוי שנעשה בחיות שבאברים (דלכאורה אם החיות היא פשוטה לא היו האברים יכולים לפעול בה התחלקות) – שהרי הזכוכית פועלת שינוי באור ובמים אף שהם פשוטים. **30)** הגהות לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסו (בחלקן) שם ע' 701. **31)** המשך וככה תרל"ז פקכ"ה (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תשה). ועוד. **32)** ב"ר פי"ד, ט. **33)** סה"מ תרנ"ג ע' רלד. המשך תער"ב רפצ"ו (ח"א ע' רמט). **34)** ראה בארוכה לקו"ת במדבר טו, ד ואילך. **35)** לקו"ת פקודי ג, ב. **36)** ראה גם אוה"ת יתרו ע' תתכו. **37)** ועד"ז במדות, שצומחות מקטנות לגדלות, וגם יש בהן שינויים, שאינן שוות בכל עת (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – סה"מ עת"ר ע' רנו). **38)** איוב לב, ז.

ליקוטי אמרים

הגוף — מה שכל אבר מקבל את החיות והכח מהנשמה באופן שונה, אין זה **מן הנשמה מצד עצמה ומהותה,** כלומר **שיהיה מהותה ועצמותה** של הנשמה **מתחלק לרמ״ח חלקים שונים** ש**מתלבשים ברמ״ח מקומות, כפי ציור חלקי מקומות אברי הגוף** — שבנשמה עצמה כבר ישנם, בגלוי ובהתחלקות, רמ״ח כחות שונים: כח הראי׳, כח השמיעה וכו׳, ושרמ״ח כחות אלו שבנשמה מתלבשים ברמ״ח אברי הגוף, כל כח במקום השייך לו — אי־אפשר לומר כן, **שהרי לפי זה נמצא ש**ל**עצמותה ומהותה** של הנשמה **מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית כתבנית הגוף ח״ו** — שכשם שבגוף ישנם אברים שונים, כך יש בנשמה כחות שונים, כח אחד למעלה מכח אחר; וזה לא יתכן, **אלא** הנשמה **כולה** היא **עצם אחד,** והיא עצם **רוחני,** ועוד יותר: היותה

[נא, ב]

הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ״ח חלקי׳ שונים מתלבשי׳ ברמ״ח מקומו׳ כפי ציור חלקי מקומו׳ אברי הגוף שלפי זה נמצא עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית כתבנית הגוף ח״ו אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט ומופשט מכל ציור גשמי ומבחי׳ וגדר מקום ומדה וגבול גשמי מצד מהותה ועצמות׳ ולא שייך במהות׳ ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר שמהותה ועצמותה אינו בגדר ובחי׳ מקום וגבול גשמי רק שתרי״ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ״ח אברין ושס״ה גידין שבגוף ע״י התלבשותם בנפש החיונית שיש לה ג״כ רמ״ח ושס״ה כחות וחיות הללו. והנה על המשכת כל התרי״ג מיני כחות וחיות מהעלם

תרי״ג מיני כחות וחיות כלולים בה: **ראה גם לעיל רפ״ד: „תרי״ג אברי נפשו״.**

הנפש בגילוי יותר. אבל אין זה שום שינוי בנשמה עצמה, שהיא בשוה בין כשהוא קטן ובין לאחר שגדל[39].

והראי׳ לזה[40] — שהרי מבואר בסה״ק[41] מענין גלגול נפש האדם בבהמה[42], ואפילו בדומם (כמ״ש[43] „אבן מקיר תזעק״). ולכאורה תמוה, דכיון שנפש האדם מלובשת שם, למה אין ניכר שינוי בין בהמה שמלובש בה גלגול אדם לשאר בהמה, ואיך האבן דוממת, ואי׳ השכל של הנפש והחיות שלה.

וע״פ הנ״ל מובן, שהרי גם כשהנשמה מלובשת בגוף האדם אין עצמותה מאירה בו בגילוי אלא בבחי׳ מקיף והעלם בלבד, ועד״ז כשהיא בגלגול בבהמה או באבן, שאף שהנשמה ישנה במציאות בתוך גוף הבהמה או האבן, הרי היא שרוי׳ שם בבחי׳ העלם. אלא שכשהיא בבחי׳ גלגול גם גילוי האור ממנה הוא בהעלם, ואין נמשכת ממנה המשכת והתפשטות כחותי׳ להאיר בבחי׳ גילוי ממש (שהרי אם הי׳ כן היתה הבהמה בעלת שכל כנ״ל), כיון שאין האבן (והבהמה) כלי להכיל הגילוי, והרי היא כשאר בהמה (או אבן) שאין בה גלגול.

ולכן גלגול זה אינו נקרא בחי׳ נפש, ר״ל שאינו כמו הנשמה המלובשת בגוף האדם, שנמשך מהנשמה בחי׳ נפש להתגלות ממש בתוך אברי הגוף, משא״כ בבהמה אין התפשטות והתגלות זו נמשכת כלל, ורק הנשמה עצמה שרוי׳ בה.

(כ״ק אדמו״ר הצ״צ[44])

○ **טז. שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ״ח חלקי׳ שונים:** היינו שרמ״ח הכחות יהיו בה בגלוי ובהתחלקות.

(כ״ק אדמו״ר[21])

יז. עצם אחד רוחני פשוט ומופשט מכל ציור גשמי כו׳: כלומר: הנשמה היא (א) **עצם** אחד, (ב) **עצם** רוחני; ועוד יותר — היותה „עצם אחד״ הוא באופן שהיא עצם „פשוט״, שאינו מורכב מחלקים, והיותה „עצם רוחני״ הוא באופן שהוא „מופשט מכל ציור גשמי כו׳״.

(כ״ק אדמו״ר[21])

יח. ולא שייך במהות׳ ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים: כלומר: עצמותה ומהותה הוא

---

39) כי קטנות וגדלות שייך רק בדבר המתפשט, שבתחלה הוא בקטנות ואח״כ מתפשט ומתרחב יותר, אבל בדבר עצמי אין שייך קטנות וגדלות (כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב — שם). **40)** בהבא לקמן — ראה גם סידור (עם דא״ח) ח״א עט, ב ואילך. וש״נ. **41)** ראה שער הגלגולים הקדמה כב. טעהמ״צ להאריז״ל פ׳ ויקרא (מצות קרבנות). **42)** וצדיקים מתגלגלים בדגים דוקא (ראה מאמרי אדה״ז תקס״ג ח״ב ע׳ תרצ. ענינים ח״ב ע׳ תקפג. וש״נ). **43)** חבקוק ב, יא. **44)** אוה״ת וירא תשמב, ריש ע״ב ואילך. דרושים לפסח ע׳ תשמב. תצא ס״ע תתצז ואילך.

◆ **והנה על** שנה פשוטה: **כד אייר**

„עצם אחד" הוא באופן שהיא עצם **פשוט** — שאינו מורכב מחלקים, **והיותה** „עצם רוחני" הוא באופן שהוא **מופשט מכל ציור גשמי ומבחינת וגדר מקום ומדה וגבול גשמי** — מכל אלה הנשמה מופשטת **מצד מהותה ועצמותה. וכל־כך** פשוט הוא עצמותה ומהותה של הנשמה, עד שאפילו מצד מציאותה באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה, ולכן **לא שייך במהותה ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים, מאחר שמהותה ועצמותה אינו בגדר ובחינת מקום וגבול גשמי** — ולכן לא שייך להגדירה בגדר ובהגבלה, לומר שהיא נמצאת בראש יותר מאשר ברגלים, **רק** (אלא) **שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה** — בתחילה, בעודם בנשמה, הרי הם רק כחות הכלולים בה בהעלם, ואינם כחות גלויים; אלא שיש בנשמה בהתכללות ענין של תרי"ג כחות, על־מנת **לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם** — תחת היותם תחילה בהעלם, יבואו לידי התגלות, **להחיות רמ"ח אברין ושס"ה גידין שבגוף, ע"י התלבשותם בנפש החיונית, שיש לה ג"כ רמ"ח ושס"ה כחות וחיות הללו.** [יש להעיר, שבתחילת דבריו הזכיר אדה"ז רק „רמ"ח אברי הגוף" ורמ"ח כחות הנשמה המלובשים בהם; אולם בהמשך הדברים מדבר בפרטיות יותר, ובפרטיות — המספר הוא תרי"ג: רמ"ח אברים ושס"ה גידים, שלכל אחד מהם יש ענין של חיות הנפש המיוחד לו, ולכן מכאן ואילך יזכיר אדה"ז את המספר תרי"ג].

ועתה יבאר אדה"ז, שהאמור לעיל ש„עיקר משכנה והשראתה" של הנשמה הוא במוח שבראש, ומהמוח היא מתפשטת לכל אברי הגוף — זהו לענין המשכת והתגלות הכחות, כפי שהם נמשכים ומתגלים מהנשמה אל הגוף (אבל עצמותה ומהותה של הנשמה נמצאת ברגל ובראש בשווה, כנ"ל). וזהו שמבאר להלן: **והנה, על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות** הנמשכים **מהעלם הנשמה** — שתחילה היו כחות אלו

פשוט כ"כ, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים **אין האברים פועלים בה שינוי בזה, שלכן „לא שייך במהותה ועצמותה לומר שהוא במוחין שבראש יותר מברגלים".**

(כ"ק אדמו"ר[45])

יט. במהות' ועצמותה לומר שהיא: לכאורה צ"ל „שהוא", בלשון זכר[46], וכמ"ש לעיל „מהותה ועצמותה מתחלק .. **עצמותה ומהותה** מצוייר".

(כ"ק אדמו"ר[19])

כ. שמהותה ועצמותה אינו בגדר ובחי' מקום וגבול גשמי: אינו ר"ל שאינה נמצאת כלל בגוף (ואין בגוף אלא הארה בלבד), אלא ר"ל שאינה מאירה בגילוי, אלא בבחי' מקיף והעלם בלבד.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[47])

כא. תרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה: הטעם שהם במספר תרי"ג — כיון שארז"ל[48] „חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", „עולם" מלשון העלם[49], היינו שכאו"א חייב לומר שההעלם וצמצום הראשון נברא בשבילו כדי לבררו ולזככו. וכיון שהאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים, שהם במספר תרי"ג — לכן כל המדריגות בהשתלשלות הן במספר הזה, ולכן גם בנשמה יש תרי"ג כחות, שבהם תלויות תרי"ג המצוות[50].

(כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ[51])

כב. תרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה: דכיון שהנפש היא מקורם ושרשם, הרי הם כלולים בה[52], כשם שהאור כלול במאור שהוא מקור האור (וכמשל זיו השמש, שהוא כלול גם בעצם השמש).

והתכללות זו אין פירושה שהם מושרשים בנפש עצמה בבחי' התחלקות, ע"ד התחלקותם כשהם מתפשטים בכלי הגוף, שאז הם מחולקים בהתחלקות פרטית לפי ניתוח האברים וכלי הגוף [דא"כ הרי תהי' הנפש הרוחנית מחולקת בניתוח אברים וחלקים כניתוח אברי הגוף הגשמי, וזה לא ייתכן בנפש, ש„כולה עצם אחד רוחני פשוט"],

---

45) „שיעורים בספר התניא" ע' 704 הערה 6. **46)** וכן לקמן — „שמהותה ועצמותה אינו", ולא „אינה"*. **47)** אוה"ת תצא שם. **48)** סנהדרין לז, סע"א (במשנה). **49)** לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ. **50)** ביאור זה הוא חידוש, כי בדרך כלל מבואר שהענינים שלמטה הם בדוגמת הענינים שלמעלה, וכנ"ל (פ"ג) שעשרת כחות הנפש הם כנגד עשר ספירות „שנשתלשלו מהן", וכן מבואר בנוגע למספר תרי"ג אברי הגוף, שהוא לפי שכן הוא בנשמה שכלולים בה תרי"ג מיני כחות וחיות, ושרשם הוא מתרי"ג ארחין דלבנוניתא, שהם בבחי' הכתר שלמעלה מהשתלשלות (ראה מ"ח מסכת א"א פ"ד — הובא לעיל פמ"א בהגהה. תו"א (הוספות) תצוה קי, ב. ובכ"מ). ואילו כאן מבואר להיפך — שמספר תרי"ג בכחות הנשמה, בסדר ההשתלשלות ובמצוות התורה שלמעלה מהשתלשלות הוא לפי שכן הוא ציור גוף האדם. וחידוש זה מתאים בכללותו להמבואר בפירוש מארז"ל (אבות רפ"ב) „דע מה למעלה ממך", שכל הענינים שלמעלה הם „ממך" (לקו"א להה"מ סקצ"ח. אור תורה סת"פ. וראה תו"מ ח"נ ע' 363. וש"נ), וכן בפירוש מארז"ל (ויק"ר פכ"ד, ט) „קדושתי למעלה מקדושתכם", ש„קדושתי למעלה" (דקאי אפילו על העטרה ש„נתן בראשו" (שם, ח), שלמעלה מהשתלשלות) — היא „מקדושתכם" (אור תורה סקי"ב). (כ"ק אדמו"ר — סה"מ תשי"ד ס"ע פה ואילך. תו"מ חי"א ע' 51 ואילך). **51)** סה"מ ה'שי"ת ע' 116. **52)** ולכן חיגר וסומא יוליד אדם

*) כ"ה בדפוסים הקודמים, ובהוצאה זו נתקן ע"פ לוח התיקון (**המו"ל**).

אלא שהנפש כוללת את כל הכחות והחלקים הפרטיים המסתעפים הימנה בסקירה אחת.

והיינו, שמאחר שהנפש אינה ממהות הכחות המתפשטים ממנה כלל, אלא היא עצם אחד ממש – לכן גם כחות הנפש, בהיותם מושרשים בשרשם שבנפש עצמה, הרי הם נכללים בה בהתכללות אמיתית, להיותם כולם כלולים יחד בסקירה אחת ממש.

ועוד זאת, שבהיות הכחות מושרשים בעצמיות הנפש בבחי' התכללות אמיתית, הרי הם במהות אחרת ממש, היינו שהם דקים ורוחניים הרבה יותר מכפי שהם מתלבשים בגוף, וכשיורדים להתלבש בגוף הרי הם משתנים למהות אחרת ממש.

והראי' לזה – דאם גם בשרשם היו הכחות באותה המהות כמו בעת היותם מלובשים בגוף, ומחולקים בהתחלקות פרטית כזו ממש, איך יהיו שרויים יחדיו הכחות המתנגדים וההפכיים זה לזה, כמו כח החום שבלב והקרירות שבמוח [וכן יסודות האש והמים, כידוע[53] שבהבל וקול הדיבור מורכבים ג' היסודות אש רוח ומים], דבשלמא כשהם בגוף הרי הם בשני מקומות (במוח ובלב), אבל בעצם הנפש הרי כולם במקום אחד.

ובהכרח לומר כנ"ל, שבהיותם מושרשים בשרשם שבעצמיות הנפש היו הכחות במהות אחרת ממש, מפני שהנשמה עצמה היא מהות אחרת הכוללתם יחד בסקירה אחת, ולכן אינם הפכיים ומנגדים זה לזה כלל.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[54])

כג. תרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה .. לצאת אל הפועל .. להחיות רמ"ח אברין ושס"ה גידין כו': ונמצא שהכחות הכלולים בנפש הם כמו ממוצעים בין עצם הנפש ובין הכחות הגלויים.

ומאחר שהם בבחי' ממוצע, צ"ל שיש בהם ב' מדריגות (כמו בכל ממוצע, כנודע[55]): (א) כמו שהם לגבי עצם הנפש – שבמדריגה זו הם משתווים אליו, שהם בבחי' פשיטות בערך פשיטות עצם הנפש ממש; (ב) כמו שהם לגבי הכחות – שאף שגם במדריגה זו הם בבחי' פשיטות, אין זה אלא פשיטות לגבי הכחות (דהיינו פשיטות מבחי' המציאות דהכחות), אבל לא פשיטות ממש.

[ולדוגמא – החילוק בין כח השכל ההיולי העצמי הנטוע ומושרש בנפש (כח השכל כמו שהוא כלול בנפש) ובין כח המשכיל (כח השכל כמו שבא בבחי' המשכה נעלמת): כח השכל ההיולי העצמי – עם היותו כח השכל, זהו רק בערך פשיטות עצם הנפש, אבל הוא מושלל לגמרי מגדר ענין השכל, וזו גופא היא הסיבה שאינו בבחי' המשכה עדיין; משא"כ כח המשכיל הו"ע שכלי, שאף שהוא מושלל ממציאות שכל, מ"מ אינו מושלל מגדר ענין השכל לגמרי, והפשיטות שלו היא רק לגבי מציאות הכח הגלוי].

(כ"ק אדמו"ר מוהורש"ב[56])

כד. מיני כחות: אין לפרש שדיוק הלשון „מיני כחות" בא להורות שעדיין אינם כחות ממש כי אינם שונים עדיין זה מזה, כי: (א) א"כ איך הם תרי"ג? (ב) מה שתיבת „מין" שוללת ממש – זהו באידיש, אבל בלה"ק תיבת „מין" פירושה דבר הכולל כמה פרטים [וכדי לשלול שאינם כחות ממש – הי' צ"ל „כמין" (בכ"ף), כמו „כמין צריף"[57] וכיו"ב].

ואולי הדיוק „מין" כאן הוא – כי בכח הראי' (וכיו"ב) נכללים כמה כחות ראי', כמו ראייתו של צדיק וראייתו של רשע (עין טובה ועין רעה, „נתן עיניו בו ונעשה כו'"[58], ועוד).

ועכצ"ל שהתכללות זו ישנה בכח הראי' מצ"ע (ולא רק מצד הכלי שלו – העין), דכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק, אבל אין היא משנה את חומר העין, ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת – עכצ"ל שגם בהיותו רשע, שכח הראי' שלו שבעין הי' רק רע, גם אז הי' אצלו בהעלם (במקור כח הראי' שבעין, דהיינו בנשמתו) כח הראי' דצדיק, כח הראי' ד„נתן עיניו בו כו'". ונמצא שכח הראי' הוא מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע.

(כ"ק אדמו"ר[59])

כה. ע"י התלבשותם בנפש החיונית: צ"ע מהי הנשמה דקאי בה עד כאן[60].

(כ"ק אדמו"ר[61])

כו. על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעלם

שלם ופתוח בעיניו, כי אף שנחסר בו התפשטות כח ההילוך והראי', היינו רק שלא נמשך ונתגלה מהנפש מפני חסרון הכלי שאינו יכול לקבלו, אבל כלול הוא בנפשו ולא נחסר כל בה. **53)** ראה זהר ח"א קיד, ריש ע"ב. ח"ב מג, ב (ברע"מ). קפד, ב. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' שעא. **54)** אוה"ת וירא שם. שמות ע' ב'תצב ואילך. **55)** ראה לקו"ת שה"ש ח, א. ובכ"מ. המשך תער"ב פ"ח (ח"א ע' טז). וש"נ. **56)** המשך תער"ב פקכ"ז (ח"ב ע' שלה). **57)** סוכה יט, ריש ע"ב (במשנה). וש"נ. **58)** ברכות נח, א. וש"נ. **59)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 704 הערה 7. **60)** ראה גם לעיל פ"ט אות ג. **61)** „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות".

הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש .. ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלובשת במוחין שבראש: יש לפרש שני ענינים אלו שבהמשכת הנשמה במוחין (א. „עיקר משכנה והשראתה .. הוא כולו במוחין שבראש", ב. „כללות כל המשכות החיות .. כלולה ומלובשת במוחין שבראש") – בשני אופנים:

א) „עיקר משכנה והשראתה כו'" – קאי על האור והחיות הכללי של הנפש, שהוא עדיין בחי' אור וחיות פשוט, והוא מחי' את הגוף בכלל, **בלי התחלקות כחות פרטיים [כי מאחר שהנפש היא בבחי' „חי בעצם" (כדלקמן), הרי בהארתה בהגוף (שאור זה כולל בעצמו את כל הכחות של האברים[62]) ה"ה מחי' את הגוף בכל ציור הקומה שלו[63]], שגם אור וחיות זה משכנו במוח (אלא שהוא למעלה מזה שהמוח כולל כל הכחות); ו„כללות כל המשכות החיות כו'" – קאי על כללות** הכחות, **והיא מלובשת במוח לפי שהמוח כולל כל הכחות.**

ב) „עיקר משכנה והשראתה כו'" – הוא למעלה גם מבחי' האור והחיות הכללי המחי' את כל הגוף בהשוואה (שהוא בבחי' התפשטות החיות בגוף עכ"פ), והוא בחי' נקודת החיות בכללה, טרם שמתפשטת בגוף, וממנה נמשכת בחי' החיות המתפשטת בגוף בשני מיני החיות הנ"ל – להחיות את הגוף בכלל, ולהתלבש בכל אבר בפרט.

והביאור בזה – ע"פ המבואר במק"א[64], שבנפש האדם יש ג' מדריגות, נקודה קו ושטח:

הנקודה – היא בחי' הנקודה העצמית של הנשמה[65], טרם שמתפשט ממנה עדיין בבחי' חיות להחיות את הגוף, אלא שכל בחי' חיות נמשכת ממנה. ונקודה זו היא משכן הנשמה שבמוחין.

ובבחינה זו אין שום שינויים כלל מצד הגוף, לא בקטנות וגדלות ולא בתוקף וחלישות, אלא היא תמיד באופן אחד, משעה שנולד עד שעה אחרונה. והיינו לפי שהיא מובדלת בעצם מהגוף, ומצ"ע אין לה קישור וחיבור עם הגוף, והתקשרותה בגוף היא רק בכח המפליא לעשות, שמקשר רוחניות בגשמיות[66], אבל אין הגוף כלי אלי' כלל וכלל, ואף אין שייך לומר שהיא נאחזת **בגוף[67]. ולכן שייך לומר על בחינה זו שהיא בחי' „חי** בעצם**"[68], ולא „חי להחיות"[69].**

ובענין ב' הבחינות דקו ושטח ישנם ב' ביאורים: (א) כמבואר שם – שבחי' שטח היא הארת הנפש המתפשטת בגוף (וי"ל שכולל ב' מדריגות החיות דלעיל – החיות הכללית והכחות הפרטיים), ובחי' קו הוא קישור וחיבור הנפש בגוף (הצורה בחומר). (ב) קו ושטח הם ב' בחינות החיות הנ"ל: החיות הכללית היא בחי' קו, כי היא בחי' אור כללי והמשכה כללית עדיין, והחיות הפרטית היא בחי' שטח, מאחר שהיא גילוי אור פרטי הנתפס ומתלבש באברי הגוף, שכל כח פרטי מתלבש בכלי פרטי[70].

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[71])

---

62) כי גם האור והחיות הכללי חיותו הוא בבחי' אור פנימי, ולא כמו אור השמש שאינו נתפס בפנימיות (ראה אמרי בינה שער הק"ש פי"ב (לז, ג ואילך). פט"ו (מ, ג ואילך). סה"מ תרס"ג ח"א ע' א ואילך. ובכ"מ). **63)** ראה בארוכה סה"מ תרס"ג שם. **64)** ראה מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' שמ. **65)** ואין זה בחי' עצם הנפש ממש, אלא בחי' העצמית דאור פנימי שבנפש, דהיינו העצם דבחי' נר"ן (כידוע שבנפש יש ב' מדריגות – נר"ן שהן בחי' אורות פנימיים, וחי' יחידה שהן מקיפים). **66)** ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א. **67)** משא"כ בחי' האור והחיות הכללי, שאף שאין הגוף כלי אליו (כי הכלי בהכרח מצייר ומגביל את האור, ואור כללי א"א שיהי' בבחי' ציור וגבול), מ"מ יש לו אחיזה בגוף, לפי שיש לו קצת שייכות אל הגוף, שהרי הוא בבחי' חיות אליו [אלא שהוא חיות כללי, ובדרך ממילא ולא בדרך התלבשות (ראה בארוכה סה"מ תרס"ג שם)]. **68)** משא"כ בחי' האור והחיות הכללי – א"א לומר עליו שהוא חי בעצם ולא חי להחיות, שהרי מ"מ הוא מתפשט בגוף להחיותו (אלא שהוא בדרך ממילא, כנ"ל). וראי' לזה – שהרי האור והחיות הכללי יש בו שינויים, שהרי נחלש במשך הזמן, וכמו בזקן שנעשה חלש בכללות כחו [ואף שהסיבה לזה היא מצד הגוף, דהיינו מצד הפרדת ההרכבה ומצד התייבשות הלחלוחית שבה נאחז החיות הכללי – הרי הוא דומה בזה לשאר הכחות, שגם בהם סיבת ההסתלקות היא מצד שינוי הכלים, משא"כ בחי' חי בעצם עכצ"ל שאין בו שום שינוי כלל, גם מצד הגוף]. ולאידך גם על עצם הנפש ממש א"א לומר שהוא חי בעצם, שהרי העצם ממש הוא למעלה מענין ובחי' „חי", שענין „חי" שייך לומר על דבר הבא בהמשכה וגילוי עכ"פ. ועוד, שהרי עצם הנפש אינו מתלבש בגוף כלל, ואיך יקרא משום זה האדם „איש חי בעצם", מאחר שעצם הנפש אינו מתלבש בו כלל. **69)** ויש להוסיף בדיוק לשון אדה"ז „עיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה" (שהזכיר ב' דברים – המשכה וגילוי, ונקט לגביהם בב' לשונות – „משכנה" ו„השראתה"), שבחי' משכן הנשמה שבמוחין כולל ב' ענינים – „המשכה" ו„גילוי", שהם המקור דב' בחי' חיות הנ"ל – חיות כללי וחיות פרטי. וזהו החילוק בין ב' הלשונות „משכנה" ו„השראתה", ש„משכן" שייך גם בדבר שבעצם הוא נבדל מהמקום שהוא נמצא בו (וקאי על בחי' המשכה, שהיא המקור לחיות כללי), משא"כ „השראה" היא בדבר שיש לו שייכות אליו (וקאי על בחי' גילוי, שהיא המקור לחיות פרטי). ובעומק יותר – ב' ענינים אלו הם בחי' מוח החכמה ומוח הבינה, שהחיות הנמשכת ממוח החכמה היא בחי' חיות רוחנית הנמשכת בגוף ע"י גידי רוח החיים ולא נשתנתה להיות חיות גשמית, והחיות הנמשכת ממוח הבינה נמשכת ע"י גידי הדם בבחי' חיות גשמית ממש (ראה לקמן אות לא). (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – סה"מ תרפ"ה ע' יב. ע' כב ואילך. תש"ח ע' 13. ע' 23 ואילך). **70)** ולפי ביאור זה, ג' הבחינות נקודה קו שטח הן ג' בחינות חומר צורה ותיקון שבנפש (שהו"ע „אתה בראתה, אתה יצרתה, ואתה נפחתה בי"): חומר הוא בחי' הנקודה העצמית הנ"ל, צורה היא בחי' הגילוי הכללי מהנפש שאין בו עדיין התחלקות פרטים, ותיקון הוא בחי' התחלקות הכחות, שכל כח פרטי מתלבש בכלי פרטי. **71)** סה"מ תרס"ג שם ס"ע ה ואילך. תרס"ח ריש ע' ריד. עת"ר ס"ע קעט.

הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלובשת במוחין שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי'

הנשמה — שתחילה היו כחות אלו בהעלם בנשמה, ומשם נמשכו **אל הגוף** כדי **להחיותו, עליה** (על המשכה זו) **אמרו** חז"ל, **שעיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש. ולכן הם** (ה„מוחין" שבראש) **מקבלים תחלה** את **הכח והחיות הראוי להם לפי מזגם ותכונתם, שהן** — כח וחיות אלו שה„מוחין" מקבלים הם: **חב"ד** — כח השכל, המחולק לשלשה כחות: חכמה בינה ודעת, **וכח המחשבה, וכל השייך למוחין** — שכל אלו ראויים למזגם ולתכונתם של ה„מוחין", וה„מוחין" מקבלים אותם מהנפש תחילה, לפני שאר האברים. **ולא זו בלבד** — שה„מוחין" מקבלים תחלה את החיות השייכת להם, **אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים, ג"כ** — גם היא, לפני המשכתה וגילוי' באברים, **כלולה ומלובשת במוחין שבראש, ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכה זו, בבחינת** גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה

עליה אמרו שעיקר משכנה .. במוחין שבראש: **וראה יומא פה, א**[7].

7) ושם: „עד היכן הוא בודק עד חוטמו ויש אומרים עד לבו .. נימא הני תנאי כי הני תנאי דתניא מהיכן הולד נוצר מראשו .. אבא שאול אומר מטיבורו .. עד כאן לא קאמר אבא שאול התם אלא לענין יצירה .. אבל לענין פיקוח נפש אפי' אבא שאול מודי דעיקר חיותא באפי' הוא דכתיב (נח ז, כב) כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". וראה גם המשך תער"ב פרכ"ב (ח"ב ע' תרטו). „ליקוט פירושים" אות י.

כז. עיקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם .. ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלובשת במוחין שבראש .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים כו': ועד"מ למעלה – גילוי כללות החיות הנ"ל הוא בחי' א"ק[72]. וזהו מ"ש[73] „קורא הדורות מראש": „ראש" הוא בחי' א"ק, שהוא שורש ומקור וכולל את כל הדורות שהם י' ספירות דאצילות, ו„קורא" הו"ע היציאה מההעלם אל הגילוי.

(כ"ק אדמו"ר הזקן[74])

כח. ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל השייך למוחין: היינו שהמוח „נוטל חלק בראש"[75], דהיינו בחי' מוחין חב"ד, הנקראים „ראש" לפי שהם הכחות היותר נעלים שבנפש.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[13])

כט. הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה .. ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלובשת במוחין שבראש: כלומר: במוחין נמשך גילוי כללות החיות מהנפש; אלא שהחיות השייכת למוחין עצמם, כמו חב"ד וכח המחשבה – נמצאת במוחין בגילוי גמור, ושאר הכחות של כל רמ"ח האברים – אינם בגילוי לפעול פעולתם (ולדוגמא – כח הראי' הכלול במוח, שא"א שתהי' ממנו ראי' גשמית עד בואו להתלבש בעין), אבל מ"מ ודאי ישנם שם [והוא כדמיון אור וזיו השמש, שבבואו לארץ הוא מאיר לארץ ולדרים עלי', ואילו בעודו כלול במקורו, בשמש עצמה – בטל הוא מפעולתו].

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[76])

ל. כללות כל המשכות החיות לשאר האברים .. כלולה ומלובשת במוחין שבראש: ובכח החכמה בפרט.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[77])

לא. בפרטיות יש בזה ב' מדריגות – החיות שבמוח הבינה והחיות שבמוח החכמה[78]:

החיות שבמוח הבינה – היא החיות שבערך הגוף, המתלבשת בדם ומתפשטת באברי הגוף להחיותם (וזהו ש„אהי"[79] בריבוע[80] בגימטריא דם[81], דשם אהי' הוא בבינה).

72) ראה גם לעיל אות ג. 73) ישעי' מא, ד. 74) מאמרי אדה"ז עניני ח"א ס"ע קעב ואילך. 75) ע"פ יומא יד, א (במשנה). וראה זח"א קמז, א. ביאוה"ז לאדהאמ"צ לט, ד ואילך. 76) אוה"ת נצבים שער ה ס"ע א'רמט ואילך. 77) סה"מ תער"ב־תרע"ו ע' כט. 78) בהבא לקמן – ראה בארוכה סה"מ תרס"ג שם ע' קב ואילך. 79) כלומר: אותיות א, אה, אהי, אהי־ה. 80) ראה מבוא שערים שער ה

והיא החיות המתלבשת בחלל השמאלי שבלב המלא דם[81].

החיות שבמוח החכמה – היא חיות רוחנית ועצמית, שלמעלה מלהחיות את הגוף, ואינה מתלבשת בדם. וגם חיות זו נמשכת בלב, בחלל הימני שבו המלא רוח חיים[81] (ושם מתעלמת חיות זו, ומה שנמשך מהלב להחיות את האברים הוא בחי' חיצוניות החיות בלבד).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[82])

לב. כללות כל המשכות החיות לשאר האברים .. כלולה ומלובשת במוחין שבראש .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים כו': כי ה„תרי"ג מיני כחות" הכלולים בנפש הם נעלים בעילוי רב ועצום מן הכחות שלה כמו שהם באברי הגוף, שהרי עצם הנפש הוא פשוט, ולכן כדי שתהי' הורדת והמשכת הכחות והחיות מעצם הנפש לבוא בהתחלקות ברמ"ח אברי הגוף, ראי' בעין ושמיעה באוזן כו' – הוא ע"י ההתלבשות תחלה בבחי' כלי ממוצע, והוא המוחין שבראש.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[76])

לג. כללות כל המשכות החיות לשאר האברים .. כלולה ומלובשת במוחין שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים כו': ומ"מ יש לאברים התקשרות גם עם „גלגלתא דחפיא על מוחא"[83], כמבואר בלקו"ת[84].

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[85])

לד. כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלובשת במוחין שבראש .. ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים .. [ואפילו הלב מקבל מהמוח: וכידוע[86] בענין „תלת שליטין אינון .. מוחא ולבא וכבדא"[87] (הנקראים „אדם פנימי", „אדם אמצעי", ו„אדם חיצוני" שנמשך ומתלבש באברי הגוף), שהם הג' כללים[88] שבאדם[89], ובדרך פרט כל אחד מהם נקרא פרט לגבי הכלל שלמעלה ממנו[90]:

מוחא – הוא הכלל היותר עליון (דאף שגם בו באה החיות בדרך התלבשות דוקא, מ"מ ה"ה שם בבחי' כללות עדיין, ואינה יכולה להתלבש באברי הגוף עדיין[91]), וממנו נמשכת החיות בלב שבו משכן הדם, והוא נקרא פרט לגבי המוח, לפי שהאור שבו מצומצם יותר[92].

ומ"מ גם הלב עצמו הוא כלל לגבי הכבד שלמטה ממנו, דאף שמהלב מתפשטת החיות לשאר האברים („לבא פליג לכל שייפין"[93]), מ"מ אינו נמשך מיד מהלב לכל האברים, כי אם נמשך ומתלבש תחלה בכבד שהוא מלא דם, והוא נקרא פרט לגבי הלב, לפי שהאור שבו מצומצם עוד יותר מהאור שבלב.

והכבד הוא הכלל היותר אחרון, שממנו נמשכת החיות בכאו"א מהאברים בפרט.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[94])

לה. ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו: מלשון זה מובן שמה שכלול בבחי' החכמה הוא הבחינה העצמית של הכחות.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[95])

לו. ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי'

ח"ב פ"ה. ע"ח שער הכללים פ"ג. שער לג (שער הארת המוחין) פ"ז. שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש ה. פע"ח שער חג המצות פ"א. מאו"א אות דל"ת סט"ז. לקו"ת פקודי ז, ד. **81)** ראה גם לעיל פ"נ אות כא. **82)** סה"מ עזר"ת ע' קח. **83)** ראה זח"ג קכח, ב (באד"ר). **84)** במדבר יז, ב. **85)** אוה"ת תרומה ע' ב'תשדמ. **86)** ראה שער התשובה לאדהאמ"צ פי"ג ואילך (ח, ג ואילך). **87)** זח"ב קנג, א. **88)** שכל אחד מהם הוא כלל הכולל כמה כחות ופרטים השייכים אליו, ואשר הוא הכלל שלהם (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – סה"מ תרפ"ה ע' רצט). **89)** ראה גם סה"מ תרס"ג שם ע' ב. ח"ב ע' ג ואילך. תש"ח ע' 6. **90)** ולכן גם הכלים שלהם אינם דומים זה לזה, שחומר המוח הוא חומר דק ומזוכך יותר מחומר הלב, מפני שהמוח ממוזג באופן שיהי' כלי לקבל גילוי אור השכל שבנפש וגם גילוי כללות חיות הנפש, וכן הלב מזוכך יותר מן הכבד. **91)** כידוע בענין כלל ופרט, שענין הכלל הוא שהאור מאיר בו בגילוי, ואינו מצומצם עדיין כ"כ, וכל דבר אינו נמצא שם עדיין בדרך פרט אלא בכללותו בלבד, ואין ניכרים בו עדיין הפרטים* שלפי ערך המקבל, ולכן אינו יכול עדיין להתלבש בכלי המקבל. משא"כ בהפרט מצטמצם עצמות האור, ועי"ז נפרטו הפרטים שבו, ויכול להתלבש בכלי המקבל. **92)** וזהו גם טעם החילוק ביניהם בענין הכחות השייכים להם – שבמוח מתלבש אור השכל והלב הוא מקום משכן המדות, כידוע שהמוחין והמדות רחוקים זה מזה (עד שכל מעלת האדם על בעלי חיים הוא בזה שיש לו שכל), כי המוחין הם לעצמו והמדות הן רק לזולתו*, וכל מה שהוא לזולתו אינו בערך העצמי כלל**. **93)** ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב (ברע"מ). רלב, א (ברע"מ). **94)** סה"מ תרנ"א ס"ע קסא ואילך. תרנ"ב ס"ע קיג. עטר"ת ריש ע' שג. **95)** המשך תער"ב פשנ"ח (ח"ג ע' תתקצו).

*) אף שבוודאי הם כלולים בו, שהרי „אין בכלל אלא מה שבפרט" (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – שם).

*) ומטעם זה מעלת המוחין על המדות היא (לא רק ביחס לבע"ח, אלא) גם באדם גופא (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – שם).

**) והעולה על כולנה – שהמדות הן מהשייך אל מה שלמטה ממדריגת מהות אדם, ומושכות את האדם למדריגה פחותה ממנו, ואילו המוחין הם ממדריגת מהות העליונים ממש, שע"י השכל ישיג מענינים הרוחניים ויתדבק בהם, ונמצא שהם מעלים את האדם ומגביהים אותו למה שלמעלה ממנו (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – שם).

גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה — המקום שבו האור והחיות מתחילים להיות באופן של התגלות הוא ב„מוחין״ שבראש, דהיינו לאחר שהחיות נמשכה כבר מהנשמה ל„מוחין״ שבראש, **ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים, ומקבל כל אחד** מהאברים **כח וחיות הראוי לו כפי מזגו ותכונתו, כח הראיה מתגלה בעין, וכח השמיעה באוזן וכו׳** — מציאותם של כח ראי׳ המוכן להתגלות בעין, וכח שמיעה המוכן להתגלות באוזן — היא לאחר שהחיות נמשכה כבר קודם לכן ב„מוחין״ באופן כללי, ומשם נמשכת הארה מחיות זו לכל אבר, והארה זו כבר מוגדרת באופן פרטי, כפי הנדרש לצורך אבר פרטי זה. **וכל הכחות מתפשטים מהמוח כנודע, כי שם** (ב„מוחין״) **הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחינת גילוי** — עצם מציאותה של הנשמה בגוף — היא בכל הגוף בשווה; אבל לענין ההתגלות — המקום העיקרי שבו שוכנת הנשמה בהתגלות הוא ב„מוחין״, **שנגלית שם כללות החיות המתפשט ממנה** (מהנשמה). **רק כחותיה של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם** (מה„מוחין״) **לכל אברי הגוף, כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי חדרים** (לחדרים שונים) **[ואפילו הלב** — שהוא אבר כללי, שממנו נמשכת המשכה לשאר האברים, כמאמר „לבא פליג לכל שייפין״ — גם הוא **מקבל מהמוח, ולכן המוח שליט עליו** (על הלב) **בתולדתו, כנ״ל** — שכך נברא האדם בטבעו, שהמוח יהי׳ שליט על הלב; וטעם הדבר הוא לפי שגם הלב מקבל מהמוח**]**.

ועתה יבוא אדה״ז לבאר את כל הפרטים שנתבארו במשל, בנפש וגוף האדם — איך הם מתקיימים בנמשל, באלקות ובעולמות: **וככה ממש, על דרך משל, אין סוף ברוך הוא ממלא כל עלמין להחיותם** — כשם שבמשל, הנפש נמצאת בכל הגוף וממלאה את כולו — כך אור אין־סוף ב״ה ממלא את כל העולמות ונמצא בכולם, **ובכל עולם יש ברואים לאין קץ ותכלית, רבוא רבבות מיני מדרגות מלאכים ונשמות כו׳** — כל זאת בכל עולם גופא, **וכן ריבוי**

גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה וכו׳. וכל הכחות מתפשטים מהמוח כנודע כי שם הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחי׳ גילוי שנגלית שם כללו׳ החיות המתפשט ממנה. רק כחותיה של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל אברי הגוף כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי חדרים [ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט עליו בתולדתו כנ״ל]:

◆◇ **וככה ממש עד״מ** א״ס ב״ה ממלא כל עלמין להחיותם ובכל עולם יש ברואים לאין קץ ותכלית רבוא רבבות מיני מדרגות מלאכים ונשמות כו׳ וכן ריבוי העולמות אין לו קץ וגבול גבוה על גבוה כו׳. והנה מהותו ועצמותו של א״ס ב״ה שוה בעליונים ותחתונים כמשל הנשמה הנ״ל וכמ״ש בתיקונים דאיהו סתימו דכל סתימין פי׳ דאפי׳ בעלמין סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם בתוכם כמו שהוא סתום ונעלם בתחתוני׳ כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל אפי׳ בעולמות עליונים. ונמצא כמו שמצוי שם כך נמצא בתחתונים ממש. וההבדל שבין עולמו׳ עליונים ותחתונים הוא מצד המשכת החיות אשר א״ס ב״ה ממשיך ומאיר בבחי׳ גילוי מההעלם [שזה אחד מהטעמי׳ [עב, א]

בתולדתו כנ״ל: **פי״ב. פי״ז.** וככה ממש כו׳: **ראה גם לקמן אגרת הקודש ס״ז**[8]. ממלא כל עלמין: **זח״ג רכה, א.** גבוה על גבוה: **קהלת ה, ז**[9]. לית מחשבה תפיסא ביה כלל: **תקו״ז בהקדמה (יז, א).** וההבדל שבין עולמו׳ עליונים ותחתונים כו׳: **ראה גם לעיל פ״מ**[10]. שזה אחד מהטעמי׳ שההשפעה והמשכת החיות מכונה בשם אור: **ראה לקו״ת שה״ש ז, סע״ד ואילך, שנקרא בשם אור כי הוא כמו זיו השמש בשמש.**

8) ושם: „הקב״ה כשמו כן הוא .. קדוש ומובדל מעליונים ותחתונים ואינו נתפס כלל בתוכם ח״ו כתפיסת נשמת האדם בגופו עד״מ .. רק התפשטות החיות אשר הקב״ה מחי׳ עליונים ותחתונים הוא עד״מ כמו הארה מאירה משמו יתברך .. והארה זו מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים להחיותם ונתפסת בתוכם על ידי ממוצעים רבים וצמצומים רבים ועצומים כו׳״. 9) ושם: „גבוה מעל גבוה״. 10) ושם: „אין העולמות שוים במעלתם, והשינוי הוא מהמקבלים בב׳ בחי׳, הא׳ שהעליונים מקבלים הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים, והשנית שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ״כ כבתחתונים״.

◆◇ **וככה ממש** שנה פשוטה ומעוברת: **כה אייר** ◇ **וההבדל שבין** שנה מעוברת: **כו אייר**

העולמות אין לו קץ וגבול, גבוה על גבוה כו' — ברוחניות, ענין ההתחלקות שייך רק ביחס למדרגה; ואם־כן, הלשון „ריבוי עולמות" פירושו שכל אחד מהעולמות הוא במדרגה אחרת, זה גבוה מזה. ובכן, בעולמות ובנבראים ישנה התחלקות גדולה — בדוגמת ההתחלקות שישנה, על־דרך משל, באברי הגוף, בין אבר אחד לחבירו. **והנה, מהותו ועצמותו של אין סוף ב"ה שוה בעליונים ותחתונים, כמשל הנשמה הנ"ל** — כשם שמהותה ועצמותה של הנשמה היא למעלה מהתחלקות, ואי־אפשר לומר שהיא נמצאת ב„מוחין" שבראש יותר מאשר ברגלים (כנ"ל) — כך בנמשל, מצד מהות ועצמות אין־סוף אין חילוק בין עולם אחד לחבירו, אלא הוא נמצא בכל העולמות בשווה, והוא נסתר ונעלם בכל העולמות בשווה. **וכמ"ש בתיקונים** (בתיקוני זהר) **דאיהו** (השי"ת) **סתימו דכל סתימין** — סתום ונעלם מכל הסתומים, **פירוש** — אין הכוונה שהוא סתום ונעלם יותר מכל שאר הסתומים, אלא שהוא סתום ונעלם מן הסתומים גופא, **דאפילו בעלמין סתימין דלעילא** — בעולמות הסתומים והנסתרים שלמעלה, **הוא סתום ונעלם בתוכם** — אפילו בהם אינו נמצא בהתגלות, **כמו שהוא סתום ונעלם ב**עולמות ה**תחתונים, כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל אפילו בעולמות עליונים** — אפילו שם אין שום מחשבה תופסת בו ית', ואם־כן אי־אפשר לחלק בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים בענין התגלות מהות ועצמות אין־סוף, ולומר שבעולמות התחתונים אינו בהתגלות אלא בהעלם, ואילו בעולמות העליונים אינו בהעלם אלא בהתגלות; אלא גם בעולמות העליונים הוא בהעלם, ממש כמו בעולמות התחתונים. **ונמצא** — לגבי עצם היותו נמצא, הרי **כמו שמצוי שם** — בעולמות העליונים, **כך נמצא ב**עולמות ה**תחתונים ממש** — ואם־כן גם מצד עצם מציאותו בעולמות אין שייך חילוק בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים.

וההבדל שבין עולמות עליונים ותחתונים, הוא מצד המשכת החיות אשר אין סוף ב"ה ממשיך ומאיר בבחינת גילוי מההעלם — גילוי של מה שהי' קודם לכן בהעלם [כיון שנזכר ענין הגילוי וההעלם, מבאר אדה"ז ב„מאמר המוסגר": **שזה אחד מהטעמים** שההשפעה

גילוי האור והחו': אף שלכאורה גילוי **החיות הוא לאח"ז, כשמתפשטת מהמוחין ומאירה באברים הפרטיים (שזהו מה שהכחות הם שם בבחי' התלבשות, היינו שהן בבחי' גילוי) — י"ל בשני אופנים:**

א) מ"ש שהכחות הכלולים במוחין הם בבחי' גילוי — היינו לגבי כחות הנעלמים**, דהיינו הכחות כפי שהם „כלולים בה במהותה ועצמותה", שאז הם בהעלם (כלשון אדה"ז לעיל „לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם"), אבל לגבי גילוי החיות כשמתפשטת באברים — גם כללות החיות שבמוחין היא בהעלם עדיין.**

ב) הכחות הכלולים במוחין הם בגילוי יותר גם לגבי הכחות המתפשטים באברים, כי באברים הם באים בהגשמה, משא"כ כמו שהם במוח הם בבחי' גילוי, היינו שלא בהגשמה. והא בהא תליא, דמכיון שבאברים ישנה רק הארת **הכחות, לכן הם באים בהגשמה, משא"כ במוח ישנו** עצם **הכח, ולכן הכח הוא בבחי' גילוי כמו שהוא, שלא בהגשמה (היינו שהוא באופן ובמדריגה נעלית יותר, שאי אפשר לו עדיין להיות בהתלבשות באברים).**

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[96])

לז. האור והחו': בביאור לשון זה — ראה לעיל פ"ו אות יט.

לח. וכל הכחות מתפשטים מהמוח כו': לכאורה יש כאן הכפלת דברים[97], אלא שמדבר בדרגות שונות בכחות כפי שהם נמצאים או כלולים במוח[98].

(כ"ק אדמו"ר[99])

לט. כחותיה של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם .. כדמיון האור המתפשט ומאיר כו': פתח בכח וחיות וסיים באור. וכן לקמן[100] כתב „אור וכח", ובשעהיוה"א[101]: „האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות והאור והכח ממדותיו של הקב"ה", ובהגהה שם: „ההמשכה והתגלות האור והחיות והכח כו'".

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[102])

מ. ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט עליו בתולדתו: עפ"ז — ענין „מוח שליט על הלב" הוא בתולדה גם בבני נח.

(כ"ק אדמו"ר[103])

מא. לאין קץ ותכלית: ראה לעיל פמ"ו אות יא.

---

96) סה"מ אעת"ר ע' קיא. עזר"ת ע' קכו. **97)** גם אם נאמר שבא כאן לפרש שהכחות עצמם מתפשטים מהמוח, ולא שנמשכת הארה פשוטה מהנפש והכחות מתגלים באברים בלבד [ודלא כמשנת"ל (אותיות ט. יב) שענין זה כבר נתבאר לעיל]. **98)** ראה גם לעיל אות כו. וש"נ. **99)** מענה (כתי"ק) — נדפס (בחלקו) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 707 הערה 8 וב„לקוטי ביאורים בספר התניא" ע' שא. **100)** רפנ"ב. **101)** פי"ב (וראה „ליקוט פירושים" שם בביאור ג' הלשונות). **102)** סה"מ תרס"ד ע' ב. **103)** תו"מ סה"מ

[שההשפעה והמשכת החיות מכונה בשם אור עד"מ להחיות העולמות והברואים שבהם שהעולמו' העליוני' מקבלים בבחי' גילוי קצת יותר מהתחתוני' וכל הברוא' שבהם מקבלים כל א' כפי כחו ותכונתו שהיא תכונת ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר לו. והתחתונים אפי' הרוחניים אינם מקבלים בבחי' גילוי כ"כ רק בלבושים רבים אשר א"ס ב"ה מלביש בהם החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם וכ"כ עצמו ◇ וגברו הלבושים אשר א"ס ב"ה מלביש ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז החומרי והגשמי ממש ומהווהו ומחייהו בחיות ואור אשר ממשיך ומאיר לו אור המלובש ומכוסה ומוסתר בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי' האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ח שאור וחיות כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה *) וכו' עד שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס ב"ה :

*) [בדפוסים הקודמים הי' כתוב „מלכות דמלכות דעשיה" וכ"ל דצ"ל „מלכות דיצירה" וכ"ה באגה"ק סי' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה כו'. **אשר נמצא לפנינו גוף כתי"ק**] .

[עב, ב]

שההשפעה והמשכת החיות מכונה בשם אור על דרך משל — במקום השם „שפע", שבו מכנים בעלי חכמת ה„חקירה" את ההשפעה והחיות הבאה מהאלקות, מכונה חיות זו בתורת הקבלה בשם „אור". ואחד הטעמים לזה הוא, שאור הוא גילוי מן ההעלם (שהרי תחילה הי' האור בהעלם במאור, ואחר־כך נמשך ממקורו, שהוא המאור, ונתגלה), וגילוי מן ההעלם פירושו שרק הארה מן ההעלם באה לידי גילוי, ולא כמו „שפע", שבזה יתכן שעצם הדבר כמו שהוא יושפע (כמו בלשון „שפעת מים", שפירושו שהמים שהיו בתחילה במקום אחד, הם עצמם יומשכו למקום אחר); ולכן נקראת החיות האלקית הנמשכת בעולמות בשם „אור", להורות שהיא גילוי מן ההעלם], אשר תכלית גילוי זה היא כדי **להחיות העולמות והברואים שבהם** — שחיותם היא מגילוי זה, שהאלקות נמשכת ומתגלה אליהם; ובזה הוא ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים, **שהעולמות העליונים מקבלים** המשכה וחיות זו **בבחינת גילוי קצת יותר מ**העולמות **התחתונים** — גם בעולמות העליונים אין האור והחיות בהתגלות ממש, אך היא בגילוי בעולמות העליונים קצת יותר מאשר בעולמות התחתונים. **וכל הברואים שבהם** (בעולמות העליונים) **מקבלים** חיות גלוי' זו, אלא שקבלת החיות היא ב**כל אחד כפי כחו ותכונתו** — כשם שבמשל נאמר שכל אבר מקבל חיות מהמוח „כפי מזגו ותכונתו", כך בענייננו — כל נברא מקבל חיות כפי המדה שיש בכחו לקבל, ולפי אופן ותכונת התגלות החיות שבו, אם באופן של „מוחין" ושכל או באופן של מדות וכו'; אבל אין פירוש הדבר שה„תכונה" מסתירה את הגילוי, אלא אדרבה: **שהיא תכונת ובחינת המשכה הפרטית אשר אין סוף ב"ה ממשיך ומאיר לו** — ההמשכה שהקב"ה ממשיך ומאיר לאותו נברא פרטי היא באופן זה. **ו**העולמות **התחתונים, אפילו הרוחניים** — העולמות והנבראים הרוחניים שבעולמות התחתונים, **אינם מקבלים** את החיות האלקית הנמשכת בהם **בבחינת גילוי כ"כ** — כמו העולמות העליונים, **רק** (אלא) **בלבושים רבים אשר אין סוף ב"ה מלביש בהם** (בלבושים אלו) **החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם** (לעולמות התחתונים) **להחיותם.**

כל האמור הוא בעולמות התחתונים בכלל, שהחיות האלקית הנמשכת להם להחיותם מלובשת בלבושים רבים, המסתירים על האור והחיות, כדי שהחיות לא תהי' בהתגלות. אולם ישנה התגברות נוספת של לבושים, שאינם רק לבושים רבים בכמות, המלבישים ומסתירים את החיות, אלא שנעשו לבושים מסוג אחר באיכות, המסתירים כל־כך על החיות, עד שנברא ממנה העולם

וכמ"ש בע"ח: **שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"א**[11]. עד שבתוך כולן י"ס דאצילות: **ראה גם לקמן אגה"ק סכ"ה: „ההארה** שבאצי' **בוקעת .. ובעוה"ז החומרי".** [בדפוסים הקודמים .. גוף כתי"ק]: **ניתוסף בהוצאת וילנא תר"ס — ע"פ מכתב אדמו"ר מוהרש"ב (אגרות־קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"ו ע' נט).**

11) משא"כ בשער מג (שער ציור עולמות אבי"ע) פ"א — יש גרסאות שונות.

◇ **וכ"כ עצמו** שנה מעוברת: **כז אייר**

הגשמי (משא"כ הלבושים הנזכרים לעיל — הנבראים המתהווים על־ידם יישארו תמיד נבראים רוחניים; וכדי שיתהווה סוג נבראים כאלו שבעולם הגשמי — נדרש סוג אחר לגמרי של לבוש והסתר על החיות). וזהו שמבאר אדה"ז להלן: **וכ"כ עצמו וגברו הלבושים** — לא זו בלבד שהם רבים במספר, אלא שנעשית בהם התגברות, **אשר אין סוף ב"ה מלביש ומסתיר בהם האור והחיות, עד אשר ברא בו** (באור וחיות זה) **עולם הזה,** שהוא **החומרי והגשמי ממש, ומהווהו ומחייהו בחיות ואור אשר ממשיך ומאיר לו, אור המלובש ומכוסה ומוסתר בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירים האור והחיות, עד** כדי כך **שאין נראה ונגלה שום אור וחיות,** אלא **רק דברים חומריים וגשמיים, ונראים מתים** — כדברים מתים שאין בהם חיות רוחנית כלל; שכך היא תכונת כדור הארץ החומרי (הנזכר לקמן), שהוא עשוי אדמה ואבנים וכיו"ב, שאין ניכרת בהם שום חיות ורוחניות, ואפילו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות, שהוא ענין שניכרת בו איזו תנועה וחיות — גם הוא אינו נמצא בהם, אלא הם נראים כדברים מתים שאין בהם חיות רוחנית כלל. **אך בתוכם** (בפנימיותם) **יש אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד, שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיו** — קודם שנבראו; כדי להוות את הנבראים, שלא יחזרו להיות אין ואפס כמו שהיו — אין די בכך שנבראו פעם אחת, אלא החיות האלקית צריכה לחדשם ולהוותם מחדש מאין ליש באופן תמידי, ואם־כן תמיד נמצא בהם האור והחיות האלקי הפועל בהם ענין זה; ונמצא שיש בהם חיות רוחנית, אף שאין היא נראית. **ואור זה הוא מאין סוף ב"ה, רק** (אלא) **שנתלבש בלבושים רבים, וכמ"ש בעץ חיים, שאור וחיות כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר,** אור וחיות זה **הוא ממלכות דמלכות דעשיה** — „מלכות דעשי'" היא הספירה התחתונה שבעולם העשי'; במלכות עצמה ישנה התכללות של כל עשר הספירות, שהתחתונה שבהן היא המלכות, וזהו „מלכות דמלכות דעשי'" — בחינת המלכות שבספירת המלכות שבעולם התחתון ביותר, עולם העשי', **ובתוכה** שוכנת **מלכות דיצירה** — מלכות של העולם שלמעלה מעולם העשי', שהוא עולם היצירה, **וכו'** — ובעולם היצירה ישנה התכללות של עולם הבריאה, **עד שבתוך כולן** — בספירות של כל העולמות, גם עולם העשי', ישנן **י' ספירות דאצילות** — העולם העליון ביותר, והרי הספירות של עולם האצילות הן **המיוחדות במאצילן אין סוף ב"ה** — ונמצא, שגם בכדור הארץ החומרי ישנה חיות שהיא מאין־סוף ב"ה, ונמשכת על־ידי הספירות שבעולמות (שהן האלקות שבעולמות), ועל־ידי לבושים רבים ועצומים, המכסים ומסתירים על החיות כדי שלא תיראה, אבל באמת היא ישנה. ובזה נתבאר ענין ההתחלקות שבין העולמות העליונים לעולמות התחתונים, שהתחלקות זו היא באור וחיות הנמשך להן מאור אין־סוף ב"ה כדי להוותם ולהחיותם: בעולמות העליונים חיות זו היא בהתגלות יותר, ובעולמות התחתונים היא בהתגלות פחותה, עד שבעולם הזה הגשמי החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל וכלל; אבל מצד מהות ועצמות אין־סוף ב"ה — אין שום חילוק בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים, כי מבחינת ההסתר — הרי הוא מוסתר הן מהתחתונים והן מהעליונים, ומבחינת מציאותו — הרי הוא נמצא הן בעליונים והן בתחתונים.

○ **מב. שהעולמו' העליוני' מקבלים בבחי' גילוי .. וכל הברוא' שבהם מקבלים כל א' כפי כחו ותכונתו שהיא תכונת ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר לו:** כלומר: **הברואים שבעולמות העליונים מקבלים את החיות** הגלוי', **אלא שכאו"א מקבל את החיות „כפי כחו ותכונתו"; אבל לא שה„תכונה"** מסתירה **הגילוי, כי אם שהיא „תכונת ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך** ומאיר **לו".**

(כ"ק אדמו"ר[104])

מג. כחו ותכונתו: הנמשל על הנאמר במשל: „מזגו ותכונתו".

(כ"ק אדמו"ר[105])

מד. עד אשר ברא בו עוה"ז החומרי והגשמי מכמש .. שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים .. המהוה אותם מאין ליש .. שאור וחיות כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות דמלכות דעשיה: מדגיש „עוה"ז החומרי והגשמי**", כי ישנו גם עולם העשי'** הרוחני**, שחיותו אינה ממלכות דמלכות דעשי', וכמ"ש לקמן[106] לגבי עולם העשי'** סתם **(שכולל גם עולם העשי' הרוחני) „מלכות דעשי'" (ולא מלכות דמלכות).**

ויש להוסיף בביאור דיוק לשונו כאן „החומרי והגשמי ממש" **— שכנראה כוונתו להורות על ענין ההתהוות מאין** ליש ממש**, „שאין נראה ונגלה שום אור וחיות, רק דברים**

שבט ע' רצד"א. לקוטי ביאורים בספר התניא ח"א ע' קסא. **104)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) — נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 711. **105)** שם הערה 10. **106)** ספנ"ב ופנ"ג.

חומריים וגשמיים ונראים מתים", והיינו (כהמשך דבריו) „כדור הארץ החומרי" (שאין ניכר בו אלא חומר), דהיינו רק חלק הדומם [משא"כ ענין הצמיחה (שבחלק הצומח), חיות (שבחלק החי) ומדבר – בא מאור וחיות אחר, ונגלה יותר מהנ"ל, אף שגם הוא מ„מלכות דמלכות דעשי'"[107]].

ובזה מובנים כמה דיוקים בלשונו: „מאין ליש" (דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'), „הנראה לעיני בשר", ועוד.

(כ"ק אדמו"ר[108])

מה. אך בתוכם יש אור וחיות: כלומר: אף ש„אין נראה ונגלה שום אור וחיות", ו„נראים מתים", מ"מ, בתוכם (בפנימיותם) יש אור וחיות.

(כ"ק אדמו"ר[21])

מו. וכמ"ש בע"ח שאור וחיות כדור הארץ החומרי .. הוא ממלכות דמלכות דעשיה: להעיר ממשנת חסידים מסכת עשי' גופנית פ"א משנה ב'[109].

(כ"ק אדמו"ר[110])

107) לקמן אגה"ק ס"כ. **108)** הגהות לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסו (בחלקן) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 712 הערה 11. **109)** ושם: „והארץ היא הכלי החיצון דיושר דעשי', והיא הלבוש היותר גס שבעשי', כי היא המלכות דמלכות דעשי'". **110)** „שיעורים בספר התניא" ע' 713 הערה 12.